

Bogu prijetno, in z vsakim grehom se bliža popolnosti, se bliža večni lepoti, ki je večni greh.“ Skoro neverjetno se nam zdi, če dostavlja Cankar k temu delirskemu razmotrivanju globok vzdih: „Gorje mi, da sem se udal morali, sovražniku, ki zalezuje človeka od rojstva.“ S takimi globokoumnimi nazori gre naš Zaratustra na tisto delo, katera se mu zdi očitno najvažnejše na svetu: vživanje poltenih strasti.

Bil je na Slovenskem mož, ki je kratko rekel, da je taka stvar edino le za v peč, kjer bi morda še kaj koristila nesrečnemu človeštvu. A na Slovenskem so silno inteligentni ljudje, ki so razsvetljeni od žarkov tiste svetovno-slavne filozofije, katera je rajnega Nietzscheja, patrona vsega modernizma, privedla popolnoma logično v norišnico. In ti so bili silno ogorčeni nad tem „farizejem in velikim duhovnom.“

Tem prijateljem pa grozi zdaj Cankar v zahvalo: „Tako daleč bom še prišel, da bom pisal burke za predmestne ljudi, da se bom prevračal — pisano oblečen clown — na odru pred debelimi mesarji in njih trebušnimi soprogami in pisal bom dvoumne novelete za trško inteligenco.“ In kaj bo Cankar podajal tej „trški inteligenci“! On jim naravnost napoveduje svojo in njihovo literarno bodočnost: „Zdaj je pot gladko zarisana: z zmagošlavnimi koraki v navadnost, v smrdečo vsakdanjost!“ —

Skozi to umazano odejo se sveti semtertja kak izgubljen biser. Kajti Cankar ni bil vedno literaren proletarec s papirnato krono namišljenega nadčloveštva na glavi. Imel je bogato doto, a šel je kakor znani njegov prednik iz domače hiše v tujino, in tam je Venera s svojimi muzami zapravljala njegove lirične bisere. „Erotika“ je prizor iz te blodnje po tujini. „Trški inteligenci“ napoveduje Cankar, da ji ne bo prizanesel niti z zadnjo stopnjo v tem razvoju. Takrat pa mu želimo, da tudi on sede in začne mirno premišljevat, ali ni bolje tam, v hiši „farizeja“, odkoder je pobegnil s svojo zlato in biserno doto. Morda bo spoznal takrat, da je „veliki ogenj, ki je opalil njegove ponižne cvetove“, zdravilnejši, kakor pa pohotno in mefistovsko hvalisanje gotovih ljudi, ki se naslanjajo ob vsem, kar je nenravnega!

Založnik je knjigo že sam precej kritiziral s tem, da se nam je ni upal poslati v oceno. Mi pa smo storili dovolj, da smo iz nje nekaj citirali.

L.

Šolska izveštja. Letošnja šolska izveštja imajo več zanimivih sestavkov. Pred vsemi omenjamo spis dr. Dragotina Lončarja v „Izveštju c. kr. II. drž. gimnazije v Ljubljani“:

„O gostosti prebivalstva na Kranjskem“, kateri nam podaja v mnogih tabelah primerjalno statistiko naše dežele. — „Izveštje mestne nižje realke v Idriji“ nam popisuje ustanovitev tega zavoda, gospod Maks Pirnat pa v prijetnem spisu razlaga pomen in postanek „Slovenske pesmi idrijskih rudarjev“ z življenjepisom pesnika Iv. Majnika, bivšega beneficiata idrijskega, in skladatelja Jož. Gnezda, organista idrijskega. Spis je lokalno jako pomenljiv za Idrijo. Nas je zanimalo v njem najbolj to, kako so duhovniki že v sredi prošlega stoletja skrbeli za znanstveno vzgojo idrijske mladine. Majnik je ustanovil nekak zasebni tečaj za nižje gimnazijske razrede. To je bilo nekako nadaljevanje nekdanje trirazredne nižje gimnazije, ki je obstajala v Idriji od leta 1784. do 1797., katero so pa zopet začasno oživili duhovniki Jak. Praprotnik, Gašper Schwab in Jož. Globočnik v letih 1823 — 1827 in Iv. Majnik 1844 — 1849. — V izveštju novomeške gimnazije je objavil dr. Gašper Pamer zgodovinski spis: „Das k. k. Staats-Obergymnasium zu Rudolfswert.“ Najprej podaja nekaj splošne novomeške zgodovine izza dvanajstega stoletja sem, potem pa popisuje zgodovino frančiškanske gimnazije. Spis se bo nadaljeval. Ravnatelj gospod dr. Fr. Detela pa nam popisuje rajnega o. Ladislava Hrovata kot jezikoslovca, učitelja in duhovnika. Spis je sicer kratek, a lep in poučen. — Izveštje ljubljanskih uršulinskih šol nadaljuje razpravo „Umna gospodinja.“

Navod za poslovanje slov. raiffeisen-skih posojilnic. Spisal Svetoslav Premrou, uradni vodja „Centralne posojilnice“ v Gorici. Gorica. Samozaložba pisateljeva. Tiskala „Narodna tiskarna“. 1902. Str. 245. — Ta knjiga nam je najjasnejši dokaz, kako naglo se je narodno-gospodarska misel povzdignila med Slovenci do intenzivnosti in višine, o kateri se nam pred petnajstimi leti še sanjalo ni. Družabno življenje je okrepilo in vzgojilo skrite moči v ljudski duši, in te se zdaj razvijajo v novi in krepki delavnosti. G. pisatelj je postavil za geslo knjigi besede, ki jih je govoril dr. Krek na drugem slov. katoliškem shodu o združništvu:

„In če me vprašate, kaj me najbolj veseli pri kmečkem gibanju, pri posojilnicah, pri združnemu gibanju, bom ponavljal zopet: Gmotni dobiček je postranska stvar, ker če so ljudje delavni in zdravi na duši in na telesu, potem Vas vprašam: kje je tista moč, ki jih bode ustavila? Glavna stvar je medsebojno prijateljstvo, ta medsebojna zveza, iz katere